

ВІДГУК

офіційного опонента,

доктора економічних наук, професора Гонти Олени Іванівни
на дисертаційну роботу Сімків Лілії Євгенівни на тему:

«Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності економічного зростання», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

На сучасному етапі для регіонів України характерними ознаками є наявність значних диспропорцій розвитку, концентрація економічної активності на рівні великих міст, неефективна система управління регіональним розвитком. Вагомою причиною такого стану є недосконалість системи територіальної організації влади та зволікання з реалізацією адміністративно-територіальної реформи, відсутність чіткого розподілу повноважень між центральними та регіональними органами влади та органами місцевого самоврядування. Такий стан справ вимагає формування нової за якістю регіональної економічної політики, яка б відповідала нагальним потребам розвитку регіонів і територіальних громад і базувалася на найкращих вітчизняних та зарубіжних практиках та наукових здобутках.

Таким чином, дисертаційна робота Сімків Л.Є. є актуальною з позиції розв'язання складної науково-практичної проблеми щодо розроблення концептуальної моделі формування регіональної економічної політики в умовах диспропорційності економічного зростання.

2. Значущість дослідження для науки і практики

Дисертаційна робота пов'язана із виконанням дербюджетних науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, за темами: «Теорія і практика управління соціально-економічними процесами в галузевих і регіональних суспільних системах» (номер державної реєстрації 0109U008787), «Наукові та прикладні економіко-управлінські засади розвитку соціально-економічних систем на основі інноваційних трансформацій їх складових» (номер державної реєстрації 0114U004855) та «Наукові та прикладні засади управління розвитком галузевих та регіональних суспільних систем» (номер державної реєстрації 0117U003830). Особисто здобувачем в

рамках зазначених робіт було досліджено теоретико-методологічні засади формування регіональної економічної політики, запропоновано пропозиції щодо удосконалення організаційно-економічного механізму її реалізації; обґрунтовано методологічні засади концепції нової якості економічного зростання регіонів України, запропоновано методичний підхід до оцінювання диспропорцій економічного зростання регіонів на основі використання інструментарію «воронок відсталості», визначено стратегічні завдання, спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості регіонів та активізацію інноваційної діяльності; досліджено теоретичні основи формування організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання в регіонах, узагальнено та обґрунтовано основні принципи його формування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методологічні положення доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на визначення стратегічних імперативів регіональної економічної політики і механізмів їх реалізації з врахуванням особливостей проведення реформ адміністративно-фінансової децентралізації. Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші прикладні результати наукових досліджень, викладені в дисертації, знайшли практичне застосування в діяльності окремих установ на регіональному та місцевому рівнях, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів, зокрема: в роботі Міністерства фінансів України при підготовці аналітичних матеріалів та інших стратегічних документів (довідка №31-05000-08-17/2652 від 31.01.2017 р.); в роботі департаменту економіки Івано-Франківської обласної державної адміністрації при формуванні проектних пропозицій в рамках інвестиційної політики регіону (довідка №021-22а/332 від 27.04.2016 р.); в роботі Івано-Франківської обласної ради при підготовці та реалізації обласних цільових програм з питань регіонального розвитку, зміцнення економічних основ місцевого самоврядування (довідка №11-201/1089р/166 від 10.09.2018 р.); в роботі управління економічного та інтеграційного розвитку виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів (довідка №174/40-13/23в від 06.09.2018 р.); в роботі Ямницької сільської ради об'єднаної територіальної громади Івано-Франківської області для обґрунтування рішень про ініціювання створення об'єднаної територіальної громади (довідка №587/231 від 11.09.2018 р.); використані у навчальному процесі Івано-Франківського національного технічного університету (довідка №46-91-196/1 від 04.09.2018 р.) при розробленні програм, методичного забезпечення та викладанні дисциплін «Регіональна економіка», «Національна економіка».

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з матеріалами дисертації, змістом автореферату та публікаціями автора дозволило дійти висновку, що наукові положення, висновки та практичні рекомендації здобувача щодо формування регіональної економічної політики в умовах диспропорційності економічного зростання є

науково обґрунтованими і достовірними, а результати дослідження характеризуються достатнім рівнем наукової новизни.

Обґрунтованість підтверджується тим, що усі положення, висновки та результати дисертації ґрунтуються на опрацюванні чисельних досліджень вітчизняних і закордонних науковців, а також отримані в результаті обробки та аналізу значних масивів статистичної інформації.

Зокрема, в процесі дослідження використано системний підхід, а також такі загальнонаукові методи: логічного узагальнення, аналізу та синтезу; історичного підходу; структурного та економіко-статистичного аналізу; економіко-математичного моделювання і прогнозування – таксономічний метод та економетричний підхід; стратегічного та структурно-функціонального аналізу. Застосування такого широкого спектру методів є адекватним складним завданням дослідження та дозволило здобувачеві отримати нові науково обґрунтовані положення та результати.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; матеріали й статистичні дані Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державної служби статистики України, департаментів економічної політики обласних державних адміністрацій; наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених; ресурси мережі Інтернет.

4. Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота Сімків Лілії Євгенівни «Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності економічного зростання», є завершеною науковою працею, в повному обсязі відображає всі підготовлені для публічного захисту отримані положення наукової новизни, результати теоретичних і прикладних досліджень, а також відомості щодо їх практичного впровадження.

Дисертаційне дослідження характеризується логічним викладенням матеріалу, науковою мовою, єдністю змісту та повною мірою відображає особистий внесок здобувача у розвиток теорії та практики формування та вдосконалення регіональної економічної політики за умов необхідності подолання структурно-економічних дисбалансів у розвитку регіонів.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні засади формування та реалізації регіональної економічної політики» розкрито сутність регіональної економічної політики, її функції та складові; на основі теоретичного узагальнення підходів визначено, що регіональна економічна політика є складовою державної регіональної політики, державної економічної політики, а також політики соціально-економічного розвитку регіонів (с. 30-34); регіональну економічну політику здобувачем запропоновано розглядати як сукупність організаційно-

управлінських рішень в сфері регулювання економічного розвитку регіонів щодо організації економічної діяльності з метою забезпечення належних стандартів життя населення, гармонійного поєднання інтересів держави, окремих регіонів та адміністративно-територіальних одиниць щодо раціонального й ефективного використання їх внутрішнього потенціалу; проведено аналіз особливостей еволюції реалізації регіональної політики ЄС, на основі якого були виділені важливі для України принципові орієнтири регіональної політики (с. 35-39); обґрунтовано цільові орієнтири регіональної економічної політики в контексті теорій економічного зростання (с. 43-51) та розроблено методологічні основи дослідження особливостей формування та реалізації регіональної економічної політики, яка базується на засадах системного, синергетичного, інституційного та біхевіористичного підходів (с. 52-67).

У другому розділі «Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті забезпечення економічного зростання» досліджено динаміку, тенденції та масштаби диспропорційності соціально-економічного розвитку регіонів на основі методики розрахунку «воронок відсталості», яка вказує на часове відставання окремих регіонів щодо темпів економічного розвитку (с. 71-88); проаналізовано процеси структурної трансформації економіки регіонів України, що дозволило автору виділити низку тенденцій, які виступають деструктивними чинниками динаміки економічного розвитку та є свідченням збереження структурних пропорцій в економіці регіонів (с. 90-114); досліджено диспропорції соціального розвитку у міжрегіональному вимірі та доведено, що для регіонів з низьким рівнем зростання продуктивності праці характерні високі темпи зростання заробітної плати (с. 115-134).

У третьому розділі «Аналіз чинників економічного зростання регіонів України» дисертантом досліджено особливості концентрації підприємницької активності в регіонах України та проведено оцінку її впливу на динаміку економічного розвитку. Це дозволило констатувати, що для формування високого рівня концентрації підприємницької активності та сприятливого конкурентного середовища у регіонах України кількість малих підприємств повинна бути значно більшою (с. 138-150). Автором охарактеризовано сучасні тенденції розвитку інвестиційних процесів та визначено причини недостатньої інвестиційної активності в регіонах (с. 151-160); проведений факторний аналіз динаміки ВВП, капітальних та прямих іноземних інвестицій дозволив зробити обґрунтовані висновки, що передумовою стабільного розвитку економіки в регіонах та забезпечення якісного економічного зростання в державі є висока інвестиційна активність, яка досягається не тільки шляхом збільшення реалізованих інвестиційних ресурсів, але й за рахунок їх ефективного використання в пріоритетних секторах економіки (с. 161-171). Автором проаналізовано проблеми інноваційного розвитку регіонів і підтверджено незначну роль інноваційного чинника у забезпеченні економічного зростання, а основним фактором, що перешкоджає підвищенню інноваційної активності промислових підприємств в регіонах і надалі залишається відсутність достатнього обсягу грошових коштів, необхідних для інноваційних розробок і подальшого їх впровадження (с. 172-187). В роботі здійснено моделювання впливу інноваційних та інвестиційних процесів на розвиток економіки регіонів

на основі методу модифікованого рівня розвитку, що дозволило визначити інтегральний показник рівня розвитку регіонів, провести їх групування і сформулювати критерії якості економічного зростання (с. 188-200).

У четвертому розділі «Концептуальні засади формування та реалізації регіональної економічної політики в умовах диспропорційності економічного зростання» автором охарактеризовано інституційно-регуляторне середовище реалізації державної регіональної політики та здійснено періодизацію її еволюції з виділенням чотирьох етапів трансформації державної регіональної політики в межах яких сформульовано їх характерні ознаки щодо впровадження окремих інструментів (с. 203-218); розроблено концептуальну модель формування регіональної економічної політики в сучасних умовах та визначено її місію (мету), яка передбачає забезпечення розумного, сталого та інклюзивного економічного зростання (с. 219-232); визначено та обґрунтовано стратегічні пріоритети регіональної економічної політики в контексті детермінант економічного зростання (с. 241-268).

У п'ятому розділі «Організаційно-економічний механізм реалізації регіональної економічної політики в контексті забезпечення економічного зростання регіонів» дисертантом обґрунтовано, що вирішення проблем регіонального розвитку залежить від ефективності сучасних реформ, які спрямовані на нарощення внутрішнього потенціалу регіонів з метою мінімізації територіальних диспропорцій, перерозподіл управлінських впливів та бюджетних фінансових ресурсів, залучення громадськості до вирішення проблем регіонального та місцевого розвитку (с. 273-280); визначено напрями удосконалення державної регіональної політики в умовах адміністративно-фінансової децентралізації та її ідеологічне підґрунтя (с. 296-297); автором досліджено механізм стимулювання економічного зростання в регіонах України та доведено, що його ефективність визначається результативністю дії окремих інструментів за допомогою яких органами влади здійснюється вплив на активізацію економічної діяльності в регіоні (с. 298-318); обґрунтовано шляхи удосконалення інфраструктурного забезпечення реалізації розвитку підприємництва на регіональному рівні (с. 320-335); доведено, що при розробці регіональної політики економічного зростання доцільно виходити з необхідності застосування програмних методів визначення цілей та орієнтирів (с. 338-343); виділено основні ознаки та ряд напрямів ефективної реалізації національних проектів (с. 346-360).

Таким чином, вивчення матеріалів дисертації дозволяє дійти висновку, що наукові результати, отримані автором, базуються на ґрунтовній та всебічній розробці проблеми, що досліджується, аналізі різних підходів до її вирішення, використанні великого масиву наукових джерел. Можна стверджувати, що мета дисертаційної роботи в ході здійснення дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою працею.

5. Наукова новизна і достовірність отриманих результатів

До найбільш вагомих наукових результатів проведеного дослідження, що отримані автором, слід віднести наступні:

- розроблено концептуальну модель формування регіональної економічної політики на основі нарощення внутрішнього потенціалу соціально-економічного розвитку регіонів та забезпечення якості економічного зростання регіонів за рахунок формування «точок зростання» (п. 4.2, с. 227-232);
- обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування регіональної економічної політики, яка базується на принципах розумної спеціалізації сталого та інклюзивного зростання та враховує сучасні ознаки якості економічного зростання (п. 1.3, с. 60-67);
- запропоновано стратегічні пріоритети регіональної економічної політики, базовані на врахуванні завдань, ризиків та очікуваних результатів (п. 4.3, с. 243-268);
- удосконалено методичний підхід до оцінки диспропорційності економічного розвитку регіонів на основі розрахунку «воронок відсталості», які вказують на часове відставання окремих регіонів щодо темпів економічного розвитку у порівнянні з середньоукраїнськими тенденціями (п. 2.1, с. 81-82);
- обґрунтовано необхідність змін у підходах до розробки та реалізації нової державної регіональної політики в плані модернізації нормативно-правового та інституційного забезпечення, розбудови системи стратегічного та просторового планування, посилення контролю за ефективністю використання фінансових ресурсів територіальних громад, забезпечення фінансування заходів Державної стратегії регіонального розвитку (п.5.1, с. 296-297);
- запропоновано організаційно-економічні підходи до удосконалення програмно-проектного інструментарію реалізації регіональної економічної політики шляхом підвищення результативності реалізації цільових програм та інвестиційних проектів шляхом удосконалення їх організаційних та ресурсних складових (п. 5.4, с. 341-359).

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 57 наукових працях, зокрема: 1 одноосібна монографія, 5 розділів у колективних монографіях (в т. ч. 1 іноземна), 30 статей у фахових наукових виданнях України, з них 12 – у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 у періодичних наукових виданнях інших держав; 21 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 137,31 д. а., з яких 46,96 д. а. належать особисто автору.

Результати дисертаційної роботи отримали широку апробацію - вони були оприлюднені та обговорювались на 18 міжнародних науково-практичних конференціях. В публікаціях повною мірою розкрито основні положення дисертації, висвітлено суть наукової новизни отриманих результатів. Публікації

відповідають встановленим вимогам, в них визначено наукові задачі, методи їх вирішення й описано отримані наукові результати. Автореферат написаний у науковому стилі, літературною мовою, згідно з поставленими вимогами і повного мірою відображає зміст і структуру дисертації.

7. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Подана на розгляд дисертаційна робота Сімків Л.Є. містить усі необхідні структурні елементи та включає вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота написана українською мовою, з дотриманням наукового стилю викладання матеріалу.

За змістом, структурою та оформленням робота відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій. Мета, об'єкт, предмет дослідження, сформульовані коректно. Перелік положень та результатів, представлених Сімків Л.Є. у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, не містить результатів кандидатської дисертації.

8. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Відзначаючи актуальність обраної здобувачем теми, наукову новизну результатів дисертаційного дослідження, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, слід вказати і на наявність в роботі Сімків Л.Є. дискусійних положень та певних недоліків. Суть основних з них полягає в наступному:

1. В роботі автор чітко розмежує та обґрунтовує сутність поняття «економічне зростання» і «економічний розвиток» акцентуючи увагу на тому, що і економічний розвиток, і економічне зростання мають спільні цілі, які спрямовані на забезпечення якості та високого рівня життя населення в державі. Водночас в дослідженні мова йде і про інклюзивне зростання та інклюзивний розвиток. При цьому не до кінця зрозуміло відмінність цих понять.

2. Акцентуючи увагу на значенні малого та середнього бізнесу та зростанні його впливу на економічний розвиток регіонів варто було б звернути увагу на зміни у механізмах підтримки розвитку бізнесу та ролі регіональних органів влади щодо поступового переходу від програмних до проектних форм підтримки розвитку бізнесу. Це передбачає запровадження конкурсного підходу до розвитку механізмів підтримки підприємництва в регіонах, а також підтримку пріоритетних видів економічної діяльності, адже конкурси проектів оголошуються для підприємців, які замаються лише певними (пріоритетними для регіону) видами економічної діяльності.

3. У реалізації регіональної економічної політики зростає роль регіонального та місцевого самоврядування, бізнесових структур, громадських організацій, які відстоюють інтереси громад і регіонів. При цьому, автор зазначає, що не менш важливим завданням є і покращення інституційного забезпечення реалізації даної політики, яке потребує, наприклад, підвищення ролі Агенцій регіонального розвитку, головним завданням яких є сприяння

регіональним ініціативам, оптимізації їх мережі та функцій. Проте в роботі недостатньо уваги приділяється головними напрямом роботи агенцій, як інститутів реалізації стратегій економічного та соціального розвитку територій.

4. При висвітленні здобувачем пріоритетних напрямів регіональної економічної політики, реалізація яких має забезпечити нову якість регіонального економічного розвитку (с. 230), акцентується увага на необхідності формування на регіональному рівні розвинутої інфраструктури (транспортної, виробничої, інвестиційної, соціальної, комунікаційної та інфраструктури підтримки підприємництва) тощо. Проте в роботі детально досліджуються тільки проблеми формування інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, а про розвиток транспортної, виробничої інфраструктури згадує лише побіжно.

5. У п. 5.2 зазначається, що однією з важливих умов реалізації ефективної регіональної політики та досягнення стабільного соціально-економічного зростання як на державному, так і на регіональному рівні є розробка та впровадження організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання, ефективність якого визначається результативністю дії окремих інструментів. В роботі досить детально визначено фінансові інструменти, проте недостатньо уваги приділено організаційному інструментарію, який тісно пов'язаний з прогнозуванням, плануванням і програмуванням розвитку, формуванням інноваційної активності тощо.

6. В п. 5.4 автор зазначає, що розвиток інфраструктури підтримки підприємництва в регіоні повинен базуватися на оцінці стану існуючої інфраструктури, аналізі стратегічних напрямків соціально-економічного розвитку території (у середньостроковій і довгостроковій перспективі) та розвитку підприємницьких структур. На нашу думку доцільно б запропонувати конкретну систему показників, за допомогою яких буде здійснюватися оцінка рівня розвитку інфраструктури підтримки підприємництва у регіоні. При цьому особлива увага мала бути приділена оцінці якості виконання Програм розвитку територій на основі впровадження кваліметричних методів дослідження.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу оцінку наукових досягнень роботи Сімків Л.Є., а значна їх частина має сприйматися радше, як напрям для подальших наукових пошуків.

9. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Сімків Лілії Євгенівни «Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності економічного зростання» можна визнати цілісним, самостійно виконаним завершеним дослідженням, яке проведене на належному теоретичному та методичному рівнях. В авторефераті дисертації розкрито суть основних положень дисертації, які виносяться на захист.

Тема дисертаційної роботи і широке коло завдань, які вирішено для досягнення поставленої мети, відповідають паспорту спеціальності 08.00.05 - Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

За змістом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р. та №159 від 30.12.2015 р.), а її автор, Сімків Лілія Євгенівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор
директор Навчально-наукового
інституту економіки Чернігівського
національного технологічного університету**

О.І. Гонта

Вчений секретар

М. Олійченко

